

quæ est pars timoris, cui opponitur contemptus, qui proprie videtur consistere in quadam audacia, et idem de similibus.

7. *Quadruplex comparatio, seu ordinatio passionum.* — In secunda parte tituli hujus sectionis explicandus est ordo ipsarum passionum, quæ conferri possunt primo in origine: secundo ratione causæ: tertio in perfectione, seu vi et efficacia movendi corpus, quarto tandem in oppositione et contrarietate. Quoad originem constat passiones illas, quæ sunt circa bonum ex genere suo esse priores, quam quæ circa malum, quia malum non habetur odio, nisi ob amorem boni contrarii, et omnis motus natura sua magis respicit terminum ad quem, quam a quo: non est autem intelligendum omnes tres passiones, quæ versantur circa bonum, debere præcedere, sed aliquam saltem, nempe amorem, ex quo contingere potest cæteras sequi pro varia objectorum applicatione, nam in hoc nullus est ordo per se simpliciter necessarius, et hoc modo intelligitur quod D. Thomas dixit, passiones concupiscibilis priores esse passionibus irascibilis, et has ad illas referri.

8. De ordine causæ et effectus constat ex dictis, amorem esse causam aliorum affectuum: ex illo enim, si bonum sit absens sequitur desiderium, si apprehendatur malum contrarium, sequitur odium; at si bonum apprehendatur ut excellens et difficile, et amor perseveret, sequitur spes, et sic de aliis, qui omnes comparantur ad amorem et desiderium, sicut electio ad voluntatem et intentionem finis: atque eodem fere modo ex illis sequitur, posita connexionem et apprehensione objectorum: ex quo fit, ut ex quacumque priori passione possit quælibet altera sequi circa objecta distincta: quæ ita sunt ordinata, ut posito amore circa unum excitetur tristitia circa aliud vel ira, et sic de aliis, et hoc modo facile intelligitur quod D. Thomas, 1, 2, q. 25, art. 3, dicit ex desperatione sequi timorem, cum tamen, q. 45, a. 1, dicat timorem parere desperationem, ubi laborat Cajetanus in illis locis conciliandis: fortasse tamen ejusmodi passiones nullum per se et necessarium servant ordinem, et ideo interdum una ex alia sequitur, aliquando e contra: cum enim aliquis desperat se posse fugere aliud quod malum, frequentius illa desperatio generatur ex timore: cum vero desperatio est de bono obtinendo, facile potest generare timorem mali contrarii. Ultimo nota hæc omnia intelligenda esse in genere causæ efficientis, nam in genere causæ finalis voluptas natura

sua est causa contrarium passionum, est enim objectum maxime accommodatum appetitui sensitivo, quamvis non sit simpliciter necessarium, ut alias expositum est.

9. De tertia comparatione in perfectione, nihil certum dici potest, ex genere tamen suo prosecutio boni perfectior est, quam fuga mali, ut D. Thomas indicat, 1, 2, q. 35, art. 6, et patet ex modo et ex objectis talium motuum: inter passiones vero, quæ sunt circa bonum, amor videtur perfectissimus, quia est perfecta unio appetitus cum appetibili, et origo cæterarum, de quo nonnulla dixi supra, sect. 4.

10. In quarta denique comparatione nil est difficultatis, generali enim ratione odium opponitur amori; fuga desiderio, tristitia delectationi; hanc vero contrarietatem non exercent nisi circa idem objectum sub eadem ratione, ut notum est, et docet D. Thomas, 1, 2, quæst. 35, art. 1, et quæstione 41, art. 3. Circa diversa vero objecta, passiones istæ non solum contrariæ non sunt, sed aliquo modo se consequuntur, ita D. Thomas, quæst. 39, art. 4, 5, et q. 35, art. 4. Ex quibus omnibus facile intelligitur passiones, quæ versantur circa bonum, potentiores esse suis contrariis, quia bonum ex suo genere fortius est ad trahendum appetitum, quam malum ad pellendum, quia nullum est tam malum, quod non habeat aliquam rationem boni conjunctam: bonum vero esse potest absque admixtione mali. Item prosecutio boni generat fugam mali: est ergo fortior ex suo genere. Unde omnium est potentissima passio amor, per se loquendo, quamvis per accidens alias contingat esse vehementiores, etiam quod alterationem quam efficiunt in corpore. Aliæ etiam sunt natura sua potentiores ad excitandam iram. Vide D. Thomam 1, 2, q. 25, art. 2, ad 1, et quæst. 29, art. 3, et quæst. 33, art. 3, et quæst. 37, art. 3.

11. *Non omnes passiones appetitus cerni in voluntate putat Cajetanus.* — Ultimo hoc loco de dictis solvitur dubium, quod disputat Cajetanus in fine hujus materiæ, an omnes isti actus, qui in appetitu sensitivo passiones dicuntur, sint etiam in voluntate. Cui Cajetanus negative respondet, et octo actus tribuit voluntati, volitionem, nolitionem, intentionem, electionem, consensum, usum, delectationem et tristitiam. Sed oppositum verius est, nam revera omnes actus supra numerati in appetitu rationali reperiuntur, et non minus distincti, sive illis detur passionis nomen, sive non. Et potius illi actus, quos Cajetanus numerat si proprie loquamur, non omnes distincti sunt,

ut patet ex dictis supra de electione, consensu et usu, et probatur in nostra sententia: certum est enim in voluntate esse amorem et desiderium, quos actus inter se distinctos esse, et a simplici voluntate et intentione finis, non distingui supra ostendi: ubi etiam demonstratum est fruitionem, quæ delectatio quædam est, specialem esse actum a prioribus distinctum, quibus tribus, tres alios contrarios respondere, dubitari non potest, cum oppositorum eadem sit ratio: constat ergo omnes sex actus ad quos omnes appetitus revocari posse dixi, in voluntate reperi. Deinde certum omnino est actum spei et desperationem perfectius reperi in voluntate: ira vero cum desiderio fit, seu appetitus vindictæ ob injuriam illatam, cui rectius, quam voluntati tribui potest? cum et causa, et ratio, et totum denique objectum iræ distinctius ab intellectu, quam a sensu cognoscatur, ut patet: et eadem est ratio de audacia, quæ consistit in firma voluntate comparandi finem, seu bonum intentum, sustinendo aliquid mali periculum, sicut timor negatur a nemine, voluntati: unde non video quam majorem distinctionem habeant hi actus in inferiori appetitu, quam in superiori, cum in utroque conveniant in principio eliciendi, et differant in objectis. Et confirmatur ex sympathia, quam experimur in his actibus inter has duas facultates, concupiscentia enim appetitus, ad simile desiderium excitat, et e contrario, et idem est de aliis, quod ex D. Thoma, in tota hac materia elici potest; magis enim in voluntate, quam in appetitu dictos actus explicat. Videatur 1, 2, quæst. 28, art. 6, ad 1.

12. *Cajetani objectio duplex.* — Objicit Cajetanus primo, quia ea, quæ in inferioribus divisa sunt debent in superioribus esse conjuncta. Secundo, nam desiderare, sperare, amare sunt velle: ergo sub uno actu volitionis continentur. Ad primum respondetur illud principium non esse eodem modo omnibus rebus accommodandum, facultas enim superior ad plura valet, quam inferior, et hoc modo generale est divisa in superioribus esse unita in superiori facultate: non est tamen necesse omnes actus, qui in inferiori potentia sunt distincti, esse unum in superiori: præcipue cum eadem ratio distinctionis in utraque reperiatur: sic ergo non est necesse amorem et desiderium voluntatis esse unum actum, qui in appetitu sunt duo, quamvis amor voluntatis, quia perfectior est, generalior sit, et plura complectatur, quod etiam docet D. Thomas, 2, contra

Gentes, capit. 27 et 28. Ad secundum respondetur illo argumento probari, intentionem, et electionem, et voluntatem simplicem non distingui, quia omnes sunt quoddam velle: quod tamen Cajetanus non admittit: hæc ergo ratio generica est, et plures sub se comprehendit, et sic nulla est consequentia. Unde tandem constat actus illos voluntatis, de quibus in superioribus egimus, non esse ab his, quod illi tribuimus distinctos, sed omnes hos ad illos revocari, ut intuitu supradicta facile constabit.

DISPUTATIO II.

DE HABITIBUS REMISSIVE.

Post tractationem de actibus humanis, consequenter dicendum de habitibus, tum quia ad eandem speciem subalternam spectant disputationes et habitus, tum quoniam principia sunt connaturaliter adjuvantia potentias ad ipsos actus, id quod etiam præstant reliqui theologi apud Magistrum in 3, dist. 23, ac late D. Thomas, 1, 2, quæst. 49, et quinque sequentibus. De ipsis vero potentiis nihil ex instituto agunt, quia licet principia actuum sint, ac multo magis necessaria, quam habitus, nihil tamen speciale de eis occurrit in theologia disputandum. Sed quoniam universa de habitibus doctrina copiose traditur in 44 disputatione Metaphysica, non fuit hoc in loco repetenda: præsertim quia facillimum theologo erit totam doctrinam huc accommodare pro exponenda, natura, causis, augmento, minutione distinctioneque habituum. Ex hac ipsa tamen doctrina de habituum distinctione, seu multiplicitate illa erit hoc loco, (quia theologica est) peculiariter tractanda, qua dividitur habitus in bonum et malum, seu in virtutem et vitium: duplex ergo erit disputatio, una de studioso habitu, altera de vitioso.

DISPUTATIO III.

DE VIRTUTIBUS IN GENERE.

Ex iis quæ de habitibus tradidimus in Metaphysica, nonnullæ habituum partitiones habentur, præcipua tamen divisio, quæ etiam a D. Thoma 1, 2, quæst. 54, art. 3, sola traditur, quia ad materiam moralem maxime spectat, est in habitum bonum et malum, de qua nobis præcipue dicendum est. Primo quidem de habitibus bonis, et postea de malis, atque adeo de eorum comparatione et divisione; hic